

Heinrich Böll-en “norantz ez jakite hau”

Patxi Zubizarreta

(...) guztia ikasten dugulakoan (...), baina ez dugu bizitzen ikasten. Bizitzearen atsegina, egunerokotasunarena, gosariarena, esate baterako, norberak daukan kezka batez hondatua gerta daiteke: zer egin behar duzu gaur, zer egitera zoaz? Hau da, bizitza ez da dohaintzat jotzen, eta ondorioz, ezta bizitza osotasunean edo talde-bizitza edo elkarbizitza ere, orok goragoko esanahi baten beharra dauka, diru-irabazte abstraktu hutsa bada ere.

Bizitza

Orain dela gutxi arte, forma zaharrak berpizten ari den gizartearen murgildurik, kezkatuak eta hitz egiteko baimen eske besoa altxatua duela, gizaki bat edo, nahi bada, idazle bat aurkitu ahal izan dugu.

Heinrich Böll-ek, 1917an Alemaniako Kolonian eta familia burges baten altzoan munduratuak, erabat hunkituko zuen heziera klasiko eta katolikoa izan zuenak krisiaren galera gorriak nozitu behar izan zituen, bere garaikideek bezalatsu: gerra, gosea, gaixotasuna, nazismoa, presondegia... Dena, klinika psikiatriko eta su-labeen artean.

Orduko eta bere sasoiko nahigabe eta gorroto ikaragarrien aurrean mintzo izan zaigu ia oraintsu arte, aurrez aurre dituen "lehergailu isilen" aurrean, bizi dugun eta bizi gaituen gizartea itxura-zalea izaki nonbait. Bere mintzoa zenbait artikululu, elaberrri, irratsaio eta hitzalditan gauzatu izan da, ausarki eta kritika maitekorrez gauzatu ere (gogorkeria, erlijioa, politika, etab.). Eta berea idaztea izanik, bere biografiak politizatu egin du eta, maiztxo, ez den igarle bihurtu.

Bera dugu T. W. Adornoren baieztapen ikaragarri gorri hura gogorarazi ezezik, zuzendu ere egiten duena. Hark esandako "Auschwitzekoaren ondoren ez dago poemak idazterik", honela zuzentzen du honek: "Auschwitz-ekoaren ondoren ez dago arnasterik, jaterik, maitatzerik, irakurtzerik". Hortaz, horiek horrela, batek zigarroa pizten badu, edo arnasa hartzen badu, ezagun du bizirik irautea erabaki duela, esan nahi bait da, irakurtzea, maitatzea, jatea, idaztea...

Norantz ez jakite hau

Alemaniar idazle honen abiaburua *errealitatea* bera dugu.

Errealitate honen tasunetan garrantzitsuenetakoa *gogorkeria*-rena bait da, literatura honen ispilu eta adierazle gerta dakiguke noiznahi eta nolana. Baina gogorkeriaren eremua zabala da oso, ez da soil-soilik "gaizto"ena, benetako lehergailuak daramatzatenena edo gerratan jostetan ari direnena.

Kotxez noa eta ez dakit ondoko ertzean haur bat eroriko ote den ala ez, edo mozkor edo amona bat, orduan "legalki errugabe" izango nintzateke, baina, ez al naiz errudun kotxea bezalako gogorkeri tresna bat erabiltzean?

Gogorkeria hori, bestalde, gabezia askotan nabari daiteke: umorerik ezean, maitasunik ezean, etab. Eta beharbada hortxe datza literaturgintzaren eginkizuna: baztertuak eta gutxietsiak, goibel eta uzkur direnak, eta denak, gogorkeri eragile eta paraiztaileak oro lerrotatzean.

Literatura komunikazio-bidaia bat da. Bere funtzioaz dagi-
gun galdea, egun bizitzeaz egin dezakeguna bezain erantzungai-
tza da. Deserdiratuak gaudelarik, literaturak egoera horretaz

kontzientziatu egin beharko gintuzke, jakinaren gainean egotera eroan. Honek fikziozko lengoaia salatu, eta bizitza bizigarri dagation baldintzak gogorarazi beharko lituzke. Komunikazioa, gisa honetan, pertsonaiarekin, zapalduarekin nahiz zapaltzailearekin, hizkuntzarekin —mugak gainditzen dituen zinezko aberria—, irakurlearekin...

Finean, benetan axola duena idazlearen kontzientziaren arduratik, beste kontzientziarekin —bere argitasuna eta erantzukizuna inola ere ezabatu edo distorsionatu nahi ez direlarik— eraikitako elkarriketa etiko eta estetiko da.

Errealitatetik abiatua delarik, *hasiera on bat* da ondoren lortu nahi duena. Dagoeneko hasia zaigu *idaztearen abentura*, sarrizikin samarra gertatu ohi dena, eta abentura guztiz *mugikorra* da, bizitza bera bezalakoa.

Hasi-berria den “*norantz ez jakite hau*”, errealismoz ezezik, fantasiaz ere blaitzen zaigu.

Fantasiarik gabe ez dago errealitatea harrapatzerik, eta bai fantasia bai hunkipenak uztarturik datoz.

Onartu ere, idazle honen objektibotasunak *sentipenak* biziki onartzen bait ditu, ez bait du nahi, inola ere, gizatasuna gal dadin.

Hondarraren hondarrean, Böll-ena *errealismo poetikoa* dugu. Eta bere duen poetikotasunari *itxaropena* dario. Bere esperantzak astelehenero “bada, etzidamu pasa eta biharamonean ostirala!” esaten zuenaren antza du.

Metafisikoa ez, baina itxaropena kategoria lurtarra ere bada.

Azkenik, eta gizaki honengana pittin bat hurreratzeko, bi liburuko aipatuko nituzke: Böll, Heinrich: *Pailazo baten aburuak*, Elkar, Donostia, 1986 (Berriki J.A. Azpirozek euskaratua), eta LINDER, Ch.: *Heinrich Böll*, Gedisa, Barcelona, 1978.

P.Z.